

150 ANYS DE WALDEN

Ramon Alcoberro

Amb més pena que glòria –i amb silencis clamorosos– aquest any passat es van complir els 150 anys d'un dels llibres essencials per a la consciència ecològica arreu del món: *Walden o la meua vida als boscos* de Henry David Thoreau (1817-1862). Cap diari no en va fer esment, cap revista ambientalista en va dir ni piu i, per a vergonya de la ciència catalana, el CCUC –és a dir el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya– recollia el seu cognom mal escrit (Thoureau, li deien!) fins fa poc. Així estem. És clar que a Walden l'home ja es queixava l'any 1854, que *ara com ara hi ha professors de filosofia, però no filòsofs* i en un segle i mig sembla que no hem millorat gaire. Però, en fi, recollint una altra frase clarivident del *Walden*, acceptarem que: *mai no és tard per a abandonar els nostres prejudicis. No es tracta de tenir una fe cega en cap manera de fer o de pensar, per antiga que sigui*. Ni que sigui amb el retard inevitable, aquesta plana voldria ser una invitació a la lectura d'un clàssic del pensament ambiental, de qui Antoni Machado deia que "va somniar com un llatí i va menar a la pràctica el seu somni com un anglosaxó".

En la necessària construcció d'una tradició intel·lectual ecològica, que pel que sembla haurà d'incloure algun cop una teoria de la sensibilitat i una introducció a l'art de mirar, Henry David Thoreau resulta un clàssic indefugible per una pila de raons. Thoreau és el filòsof que ens recomana *camineu* per comptes de "llegiu", que propugnà el patriotisme crític (*voldria recordar als meus conciutadans que primer que tot han de ser homes i només a una hora tardana i adient, nord-americans*) i la desobediència civil com a mètode de resposta al poder (*sota un govern que empresona a qualsevol injustament, el lloc en què ha d'estar l'home just és la presó*). Thoreau va defensar la deserció com el més heroic acte militar (*és impossible educar correctament un soldat sense que deserti*) i la crítica com a eina de supervivència contra la cultura perquè, com ell deia, *no hi ha flaire més pudent que el de la bondat corrompuda*.

De fet, ell va se empresonat en negar-se a pagar els impostos com a protesta contra la guerra de Cuba i quan un dels seus amics el va anar a visitar a la presó i li va

preguntar: "¿Què fa vostè aquí a dins?, senzillament li va respondre: "...i que fa vostè aquí a fora?". Per a Thoreau, les idees, la forma de vida, la religió, la filosofia i la consciència ecològica no són separables. *Ser filòsof -deia- no consisteix a tenir pensaments subtils, ni tan sols a crear una escola, sinó a estimar la saviesa, fins el punt de viure d'acord amb els seus principis una existència senzilla, independent, magnànima i confiada.* Així, una de les seves frases més impactants proposa: *obeïu la llei que revela, no la llei revelada*, i si el lector la pensa un minut veurà que val per tota una teologia.

Com va dir al seu petit opuscle *Caminar* (pòstum, 1862), les seves creences eren molt senzilles; tant que es poden resumir en dues frases d'aquest llibre que, posats a dir-ho, està publicat per l'editorial mallorquina Olañeta. Al cap i a la fi, tot és molt senzill: *Crec en el bosc, en la prada i en la nit en què creix el panís i És la natura salvatge [wilderness] el que preserva el món.* Un pensament ecologista no defensa coses gaire diferents. Per a Thoreau: *La vida està en harmonia amb allò salvatge* i aquesta és una afirmació de caire últim, allí on gairebé s'associen la metafísica, el sentiment religiós i l'ecologisme, que paga la pena reflexionar seriosament si es pretén elaborar un pensament verd coherent.

Segons Thoreau el secret del pensament ambiental -en tant que alliberador- no és altre que el de la recerca de l'harmonia personal i moral, que no pot aconseguir-se en una societat industrialista i, per tant, depredadora del medi. La degradació de la natura, les guerres i l'opressió de l'home no són fets separables o pures situacions circumstancials o inevitables: apareixen, ben al contrari, com a conseqüència d'una determinada mentalitat -que és la del missioner i no pas la de l'índi, tot cal dir-ho. Que aquesta concepció s'anomeni "espiritualisme" no hauria de sorprendre ningú. Contra la concepció del món com a Gran Màquina que consumeix energia i produeix treball, Thoreau defensa, com molt del que avui s'anomena *deep ecology*, una concepció quasi "primitiva" de l'univers com a Gran Animal que viu en harmonia.

Conseqüent amb el seu credo, Thoreau als 28 anys bastí una cabana al llac de Walden, al cor dels boscos de Concord (Massachussets) i allí va viure, en soledat, durant dos anys, dedicat a la reflexió i a la contemplació del món. Com ens diu all llibre *Tenia tres cadires a casa meva: una per a la soledat, una altra per a l'amistat i l'altra per a la societat.* No és, doncs, que hagués volgut fer una mena de "fuga mundi" religiosa sinó que, al contrari, pretenia experimentar del que, després, ha estat potser

una de les idees més importants del famós, i darrerament massa desprestigiat, pragmatisme americà: el *do it*, la idea del "fes-ho tu mateix"; entesa com una forma de coneixement més profund, no paternalista ni ploraner. Thoreau sap que allò que val la pena ni és gratis ni fa mal; i experimentar sobre un mateix en l'aparent soledat del bosc li sembla una forma de fer-se també més fort. Thoreau va a Walden perquè busca una forma d'autoconsciència però no purament mística sinó pràctica: sobreviure al bosc serà, finalment, una forma de sobreviure també en la jungla social, força més complicada –tot cal dir-ho.

Per a ell, però el problema no és el temps, sinó el coneixement que només s'assoleix en la contemplació: *El temps no és sinó el riu on vaig a pescar. Bec la seva aigua i mentre ho faig me n'adono que és poc profund. El lleu corrent tira riu avall, però l'eternitat resta*, diu en un dels moments més lírics de la seva reflexió. Però en la reflexió de *Walden* hi ha també una observació perspicaç sobre la vida: *Si un home passeja pel bosc per amor als arbres serà considerat un mandrós, però si es passa tot el dia dedicat a especular, tallant els arbres i deixant la terra erma se'l tindrà per un ciutadà laboriós i emprenedor. Com si l'únic interès que una ciutat pogués tenir pels seus arbres fos tallar-los.*

Efectivament, cal llegir Henry David Thoreau i, amb les citacions que portem fetes, segurament el lector d'aquesta plana haurà endevinat amb poc marge perquè no se'n parla gaire. Però els seus llibres estan a les llibreries. És només qüestió de superar la mandra: pensar ambientalment demana rumiar, encara avui, la lliçó del vell Thoreau.

PUBLICAT A "USERDA" –suplement de pensament ecologista de El Triangle